

بچه‌های فارغ التحصیل دور هم نشسته بودند و خاطرات اردوهای گذشته را مرور می‌کردند. یکی از بچه‌ها گفت من از سپهر خیلی چیزها یاد گرفتم که مهم‌ترین آن، برخورد بسیار خوب مسئولین سپهر بود چون واقعا بعضی از رفتارهای ما را تحمل می‌کردند و بسیار خوب با ما برخورد می‌نمودند. در حالی که ما همین رفتارها را در فضاهای دیگر هم داشته‌ایم، اما برخورد بسیار بدی با ما داشتند و ... آنچه در متن فوق خواندیم قسمتی از خاطرات یکی از بچه‌های فارغ التحصیل بود، که در اردوی تجمیعی سال ۹۱ در رامسر شرکت داشت.

به نظر شما علت این دو برخورد کاملا متناقض در چیست؟
 برخی از مربی‌ها در یک فضا از یک صفت اخلاقی مهم بهره می‌برند که دیگران، در فضاهای دیگر، از آن بی‌بهره و یا کم بهره بودند. به آن صفت اخلاقی مهم سعه صدر می‌گویند. یکی از مهم‌ترین صفت‌های تربیتی که می‌بایست در رفتار یک مربی سپهری نمود داشته باشد سعه صدر است. چنانچه حضرت علی علیه السلام می‌فرماید: «أَلَةُ الرَّيَّاسَةِ، سَعَةُ الصِّدْرِ»^۱ ابزار قبول مسئولیت، سعه صدر است.

سعه صدر چیست؟

مراد از شرح صدر، فراخی سینه است بگونه‌ای که از یک سو وسعت و توان دریافت الهامات الهی را داشته باشد و از سوی دیگر، مصیبت‌ها، سختی و اذیت در راه خدا را تحمل کند.^۲

از رسول اکرم صلی الله علیه و آله پیرامون شرح صدر پرسیدند، ایشان پاسخ داد: «نورٌ يُقَدِّفُهُ اللَّهُ فِي قَلْبِ الْمُؤْمِنِ فَيَشْرَحُ صَدْرَهُ وَ يَنْفَسِيحُ^۳». فروغی است که خدا در دل مؤمن می‌افکند و سینه‌اش را توسعه می‌دهد و باز می‌شود. پرسیدند: آیا نشانه‌ای دارد تا بدان شناسایی شود؟ فرمود: آری، جدا شدن از سرای دنیا، روی آوردن به آخرت و آمادگی برای مرگ، پیش از آنکه مرگ فرا برسد نشانه شرح صدر است.

شرح صدر آنقدر در تربیت اسلامی مهم است که انبیاء بزرگ الهی از جمله حضرت رسول صل الله علیه و آله از آن برخوردار بودند و در آیات متعددی از قرآن به آن اشاره شده است. چنانچه در سوره الشرح می‌فرماید: أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ. آیا ما به تو شرح صدر عطا نکردیم؟ حضرت موسی علیه السلام، وقتی به دریافت رسالت خدا مفتخر گردید، احساس کرد که برای ادامه راه، به شرح صدر نیاز دارد، از این رو ملتسانه از خدا چنین خواست:

«رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَ يَسِّرْ لِي امْرِي وَ اخْلُ عَقْدَةً مِنْ لِسَانِي يَقْقُوهَا قَوْلِي^۴» پروردگارا! سینه‌ام را فراخ فرمای و کارم را آسان ساز و گره از زبانم بگشای تا سخنم را بفهمند.

^۲ - تفسیر نوین ۲۳۴

^۳ - بحار الانوار، ۲۳۶/۶۵

^۴ - طه ۲۵ - ۲۶

ما نیز، اگر بخواهیم در این راه گام برداریم باید

ملتمسانه از خداوند این نعمت عظیم را بخواهیم و دعا‌های خود در نماز و غیر نماز به این نکته توجه داشته باشیم.

بعضی از دل‌ها بقدری کوچکند که احساس کمترین قدرت آنها را پر می‌کند و با لبریز شدن ظرف دل، تعادل آنها به هم می‌خورد، در فراز و نشیب‌های مسؤلیتی خود، متانت و وقار خویش را از دست می‌دهند، موفقیت‌ها و پیروزی‌ها صفحه دل

آنها را پر کرده، با اندک موفقیتی شاد و با کوچک‌ترین شکستی غمگین، پژمرده و ناامید می‌گردند، خود را گم می‌کنند و در نتیجه از درک مسائل و مشکلات اطراف خود غافل می‌شوند.

در مقابل، بعضی نیز آنقدر از وسعت نظر و ظرفیت روحی برخوردارند که احساس قدرت و حکومت بر همه جهان، دل آنها را پر نمی‌کند و اگر حکومت دنیا را نیز به آنها بدهند، کوچکترین تغییری در زندگی خصوصی و برخوردهای عمومی آنها پدید نمی‌آید.

حوادث و مشکلاتی که در اردو به وجود می‌آید سبب نشود تا رفتار ما با دیگران تغییر یابد و ناراحتی شخصی خود را با برخوردی منفی به دیگران نیز سرایت دهیم.

زندگی اردویی فضایی بسیار مناسب برای رشد کرامات اخلاقی است. اسلام کسب کرامات اخلاقی را در عزلت‌گزینی و گوشه‌نشینی نمی‌داند بلکه می‌بایست در وسط میدان حوادث آن را کسب و پیاده کرد. در اجتماع ما به ضعف‌های وجودی خود پی می‌بریم و متوجه می‌شویم که کدام یک از صفات اخلاقی را دارا نیستیم. یک ماشین تا وقتی که خاموش است و حرکتی ندارد عیوب خود را نشان نمی‌دهد اما اگر آن را روشن کنیم و به حرکت در آوریم به

اولین دوره آموزش بین المللی

عیوب آن پی می بریم. علت اینکه برخی عصبانی

نمی‌شوند به این خاطر نیست که از شرح صدر برخوردار هستند در حالی که ممکن است اگر فضای اردویی و قبول مسئولیت را تجربه کنند در آزمون سعه صدر مردود شوند.

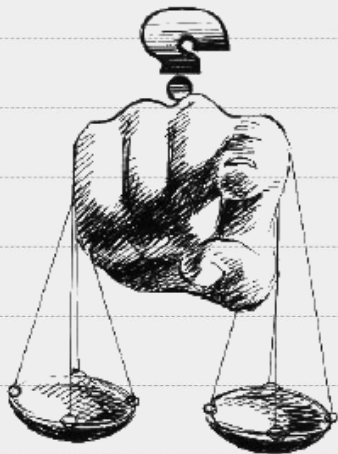

برخی از مصادیق کاربرد سعه صدر

- اگر کسی از افراد زیر مجموعه به صورت غیر عمدی مرتکب خطائی شد عذر او را بپذیریم و به او کمک کنیم تا خطاء خود را جبران کند.
- اگر کسی به ما اعتراضی نمود سعی نماییم با حوصله برخورد کنیم و اگر شیوه کار ما ضعف دارد آن را با زیرکی برطرف نماییم.
- اگر کسی در اردو مشکلی ایجاد نمود سعی کنیم آن را کنترل نماییم و مشکل را میان دیگران سرایت ندهیم.
- از درد دل کردن پیرامون مشکلات بپرهیزیم و اگر درد دلی داریم آن را با خدای خودمان - در میان بگذاریم.
- در برابر حسادت دیگران صبر نماییم و مورد حسادت را به دیگران معرفی ننماییم.
- هنگامی که عصبانی هستیم تصمیم نگیریم و با سعه صدر فرد مقابل خود را تحمل نماییم.
- اگر مشکلات در گروه زیاد شد به دنبال استعفا نباشیم بلکه برای حل مشکل از دیگران کمک بخواهیم.

اولین دوره آموزش زبان اصول

- اگر از کسی پیش ما شکایت کردند حتما با خود شخص به صورت مستقیم صحبت نماییم تا از جوانب مختلف شکایت آگاه شویم.
- خیر خواهی و نظرات دیگران را به دقت گوش دهیم و آنچه که مورد صلاح هست را انجام دهیم.
- کسانی که قهر می کنند، غیبت می کنند از دیگران بدگویی می کنند و یا دیگران را مورد توهین قرار می دهند، از سعه صدر برخوردار نیستند.
- باید توجه داشت که سعه صدر به معنای تساهل و تسامح در امور نیست بلکه می توان همراه با سعه صدر قاطعیت نیز داشت و از خطاهای سیستمی و عمدی چشم پوشی نکرد.

عدالت ←

بسیار گرسنه بودم. وارد سالن غذاخوری شدم تا شامم را بگیرم. با سرعت به سمت پنجره‌ای که آشپز از آنجا غذا توزیع می کرد رفتم. در راه، به صف طولانی بچه‌ها توجه کردم و خوشحال بودم از اینکه در صف نایستادم و می‌توانم غذایم را زودتر بگیرم. همین طور که صف بچه‌ها را تماشا می‌کردم چشمم به چند نفر از اساتید

و مربیان اردو افتاد که در میان بچه‌ها در انتظار نوبت خود ایستاده بودند. برای هم دست تکان دادیم و از دور سلامی کردیم آنها به من لبخندی زدند و مرا با تعجب نگاه کردند. چرا مرا اینگونه می‌نگرند؟! ناگهان به خود آمدم و کسی در درونم فریاد زد «در سپهر هیچ کس از امتیاز ویژه برخوردار نیست». مسیر خود را عوض کردم و به ته صف رفتم و مانند دیگران منتظر شدم تا نوبتم برسد.

اولین زوده آموزش بزرگ صوم

عدالت در اردو گستره بسیار زیادی دارد.

گاهی عدالت را می‌بایست میان افراد حاضر در اردو رعایت کرد مانند اینکه:

- برای افراد مجموعه خود به صورت تساوی وقت بگذاریم هنگام صحبت کردن با دیگران تبعیض قائل نشویم و اگر به دلیلی نتوانستیم، حتما وقتی را به صورت مشخص برای فرد معین نماییم.

- امکاناتی که در اختیار ما قرار می‌گیرد به صورت تساوی از آن بهرمنند شویم و

از اینکه برای خود، اطرافیان و یا همشهریان امتیاز ویژه‌ای قائل شویم به شدت بپرهیزیم.

- سعی نماییم کارها را به افراد متخصص در گروه خود واگذار نماییم و از گرایش به دوستان خود بپرهیزیم.

- از خلوت کردن و جلسه خصوصی گذاشتن با نزدیکان و دوستان خود، در میان جمع و افراد گروه بپرهیز نماییم.

- اگر با کسی احوال پرسى کردیم و به گرمی برخورد نمودیم و همان رفتار را با دیگر اعضای گروه نیز، داشته باشیم.

گاهی عدالت در برنامه‌های اردو است مثلا نباید اجرای یک برنامه به دیگر برنامه‌های اردو ضربه و خلل وارد کند سخنرانی بیش از حد در اردو ضربه به تفریح و دیگر برنامه‌ها وارد می‌-

کند. وقتی که سخنران بعد از نماز مغرب و عشاء زیاد صحبت نماید سبب می‌شود که بچه‌ها

دیرتر به غذا خوری بروند و شام را دیرتر میل نمایند در نتیجه این تأخیر بر بقیه برنامه های

اردو نیز، اثر می‌گذارد. و همچنین اگر برنامه ای طول بکشد و درست در هنگام اذان تمام شود

سبب می‌شود که نماز جماعت با تأخیر زیاد برگزار شود که این بی‌عدالتی در حقوق خداوند

است.

در اردو باید میان تفریح، برنامه های علمی و معنوی و... عدالت برقرار باشد.

امام علی علیه السلام می‌فرماید:

«مَنْ عَمِلَ بِالْعَدْلِ حَصَّنَ اللَّهُ مُلْكَهُ»^۵

هر کسی به عدالت رفتار نماید، خداوند او را در استمرار مسئولیتش کمک می‌کند.

عدالت در برخورد با دیگر مسئولین از دیگر عرصه‌های عدالت است که می‌بایست به آن توجه نمود.

اگر مسئول ما فوق خود را بیش از حدش مدح کردیم عدالت را رعایت نکرده‌ایم و دچار چاپلوسی شده‌ایم، اگر خوبی‌های دیگر مسئول هم رده خود را ندیدیم و فقط به ضعف کار او پرداختیم دچار حسادت می‌شویم. رعایت عدالت در این زمینه‌ها ما را از این دو صفت پلید دور می‌نماید.

از دیگر عرصه‌های رعایت عدالت در استفاده کردن از امکانات اردو است که به خاطر مسئولیت‌مان از امتیازات ویژه‌ای برخوردار نباشیم. البته امکاناتی که برای اجرای دقیق مسئولیت‌مان به آن نیاز داریم از این مورد مستثنی است.

همان گونه که امام در نماز جماعت باید عادل باشد، فرد مسئول نیز باید در تمامی عرصه‌ها به عدالت توجه داشته باشد تا بتواند از فضل الهی بهرمنند شود و خداوند امداد خود را شامل حال او نماید.

تواضع و فروتنی

امام علی علیه السلام می فرماید:

«أَفَةُ الرَّيَّاسَةِ الْفَخْرُ»

فخر فروشی آفت قبول مسئولیت است.

تواضع و فروتنی حالتی است که در فرد ایجاد می شود و به داشتن و نداشتن

امکانات بستگی ندارد ممکن است انسان با داشتن امکانات فراوان هیچ گاه اسیر

آنها نشود و ممکن است در عین فقر اسیر باشد و اگر اشتباهش را به او گوش زد نمایند

نپذیرد.

در مقابل تواضع و فروتنی، تکبر و فخر فروشی قرار دارد. فخر فروشی به دیگران ممکن است با

تغییر حالت و رفتار ما باشد.

● مثلا لبخند به لب نداشته باشم و گمان کنم که جدی هستم.

● به دیگران سلام نکنم و برای سلام کردن منتظر باشم تا دیگران سراغ ما بیایند.

● اگر دوستانمان ما را به بازی و تفریح دعوت کردند نپذیریم.

● اگر ما را به مهمانی و خوردن غذایی دعوت کردن نپذیریم.

● در شادی آنها شرکت نکنیم.

● در کنار آنها غذا نخوریم.

● محل خواب و استراحت خود را از آنها جدا کنیم.

● از خودمان تعریف کنیم و داشته های خود را به رخ دیگران بکشیم.

نمونه‌هایی از تواضع اولیای الهی

۱. شخص اوّل آفرینش که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است، آنگونه می‌نشست که هیچ امتیازی بر دیگران نداشت و افرادی که وارد مجلس می‌شدند و حضرت را نمی‌شناختند، می‌پرسیدند: کدام یک از شما پیامبر است؟ «یکم رسول الله^۷».
۲. در سفری که برای تهیه غذا هر کس کاری را به عهده گرفت، پیامبر نیز کاری را به عهده گرفت و فرمود: «جمع کردن هیزم با من»^۸.
۳. همین که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله دیدند برای نشستن بعضی فرش نیست، عباى خود را دادند تا چند نفری روی عباى حضرت بنشینند^۹.
- پوشیدن لباس ساده، سوار شدن بر الاغ برهنه، شیر دوشیدن، هم‌نشینی با بردگان، سلام کردن به اطفال، وصله کردن کفش و لباس، پذیرفتن دعوت مردم، جارو کردن منزل، دست دادن به تمام افراد و سبک نشمردن غذا از سیره‌های حضرت بود^{۱۰}.
۴. برخی شیعیان خواستند به احترام امام صادق علیه السلام حمام را خلوت و به اصطلاح قرق کنند، حضرت اجازه نداد و فرمود: «لا حاجة لی فی ذلک المؤمن اخف من ذلک» نیازی به این کار نیست، زندگی مؤمن ساده‌تر از این تشریفات است^{۱۱}.

^۷ - بحار، ج ۴۷، ص ۴۷.

^۸ - بحار، ج ۴۷، سیره پیامبر.

^۹ - بحار، ج ۱۶، ص ۲۳۵.

^{۱۰} - بحار، ج ۱۶، ص ۱۵۵.

^{۱۱} - بحار، ج ۴۷، ص ۴۷.

← محبت ورزی

اولین دوره آموزش بزرگسالان

شخصی که مسئولیتی را قبول می نماید اگر خشن و تندخو و غیر قابل انعطاف و روحیه محبت آمیز باشد در اجرای مسئولیت خود با مشکل روبه رو خواهد شد و افراد گروه از اطراف او پراکنده می شوند. این محبت می بایست شامل بد و خوب بشود چنانچه در روایات آمده به خداوند بنگرید که چگونه آفتابش را بر ابرار و فجار می تاباند.

در آیات قرآن خداوند خطاب به پیامبر می فرماید اگر تندخو و بد خلق بودی و نسبت به مردم محبت نداشتی افراد از کنار تو پراکنده می شدند.^{۱۲}

سر گروه می بایست به تمامی افراد گروه و شرکت کنندگان در اردو عشق بورزد و به آنها محبت کند و رابطه ای صمیمی با اعضای گروه برقرار کند.

چیزهایی که محبت و محبوبیت را زیاد می کند.

۱- انصاف و عدالت که توضیح آن داده شد.

۲- احسان و خوبی به دیگران و مقدم داشتن دیگران بر خود.

آقای قرائتی نقل می کرد که: زمان شاه از تبلیغ آمدن هزار تومان پول منبر داشتم چون زمان شاه پول منبر به ما می دادند. یک هزار تومانی به ما دادند و ما آمدیم محله مان در قم من دیدم هزار تومان پول زیادی است چکارش کنم الان که نیاز ندارم. به کاسبهای محله بقال و قصاب و... گفتم: آقا من هزار تومان دارم کارش ندارم می خواهید به شما بدهم بعد به مرور زمان از شما صد تومان صد تومان جنس می خرم تا تمام شود. گفتند: خیلی متشکریم قربان شما. حضرت عباسی از ما نگرفتند ولی خدا می داند چند سال بهترین میوه و بهترین نان و

گوشت می‌آوردند دم خانه‌مان می‌دادند با ارزانترین

قیمت. یعنی ۸ - ۷ سال چیز خوب و ارزان خوردیم به خاطر یک تعارف راه می‌رفتیم بچه‌ها می‌گفتند سلام سلام سلام.

۱- اتفاق به دیگران آنچه داریم در اختیار دیگران قرار دهیم مخصوصا اگر نیازمند به آن هستند.

۲- توجه و محبت بیشتر به آسیب دیدگان

۳- رعایت ادب و احترام به دیگران

۴- جلب رضایت الهی

تغافل و چشم پوشی ←

تغافل به معنی ندیده انگاشتن و خویشتن را به غفلت زدن است. تغافل، یکی از روش‌های قابل توجه در تربیت است و در بخش‌های مختلف زندگی از اهمیت بالایی برخوردار است، همچنین از عوامل مهم جذب و حفظ نیروها به حساب می‌آید.

تغافل و چشم پوشی از این جهت موجب جذب و سازندگی افراد گروه می‌گردد که آبرو و کرامت آنها را حفظ می‌کند و حریمی را که میان مسئول و زیر دست وجود دارد نگه می‌دارد. بدیهی است گاهی افراد گروه به دلیل غفلت، آشنا نبودن با کارها و یا نگرانی‌ها مرتکب لغزش و خطا می‌شوند. در چنین مواردی اگر نسبت به آن لغزش چشم پوشی نشود و شخصیت و کرامت فرد مورد بی‌مهری و اهانت قرار گیرد، خواسته یا ناخواسته او را در مسیر جسارت‌ها، برخوردهای غرض آلود و و لغزش‌های عامدانه سوق می‌دهد.

اولین زوده آموزش بزرگ در صوم

اثر تربیتی تغافل این است که شخص خطاکار، با احساس احترام و اعتمادی که از سوی مسئول گروه می‌نماید، در جهت جبران لغزش‌های خود می‌کوشد و در صدد است که اعتماد و حسن ظن مسئول را در عمل نسبت به خویش، جلب نماید.

← وجدان کاری و جدیت در عمل

انسانیت آدمی ایجاب می‌کند که هر مسئولیتی را که به عهده می‌گیرد آن را به نحو احسن و نیکوترین وجه به پایان برساند و از هر گونه سهل انگاری و کوتاهی بپرهیزد.

مسئول گروه به خاطر اینکه بتواند مسئولیت خود را به نحو احسن انجام دهد به طور طبیعی به برخی از محدودیت‌ها بر می‌خورد. شاید کمتر از دیگران بخواهد، بیشتر از دیگران کار کند و کمتر بهره مند شود شاید بیشتر مورد انتقاد قرار گیرد و کمتر از او تشکر شود، پس نباید در هیچ کدام از این حالت او در مسئولیتی که قبول کرده است کوتاهی کند.

همواره باید به یاد داشته باشد که چقدر امکانات مادی و معنوی دست به دست هم داده‌اند تا من بتوانم این مسئولیت را بپذیرم و آن را به نحو احسن انجام دهم پس کوچک‌ترین کوتاهی در این زمینه از هیچ کس قبول نیست.

وجدان کاری اقتضاء می‌کند که ما مسئولیت خود را جدی بگیریم و از شوخی و تمسخر مسئولیت خود بپرهیزیم (به خاطر اینکه دیگران شاد شوند و ما محبوب شویم از مسئولیت خود کم نگذاریم و آن را به استهزا نگیریم). به مسئولیت خود عشق بورزیم و هیچ گاه به خاطر قبول مسئولیت منت نگذاریم و آن را با چیزهای پست مانند مادیات مقایسه نکنیم.

← نظم در کار

انسان به طور طبیعی در زندگی عادی خود به نظم نیازمند است اما اگر به مسئولیت او افزوده شده به نظم بیشتر و دقیق تری نیازمند است به هر میزان که به مسئولیت انسان اضافه شد احتیاج او به نظم نیز بیشتر می شود. وقتی که من وارد اردو می شوم به خاطر اینکه مسئولیت جدیدی را به عنوان شرکت کننده در یک برنامه اجتماعی پذیرفته ام به نظم بیشتری نیاز دارم و اگر در همان اردو به من مسئولیت یک گروه را بدهند پس به نظم بسیار بیشتری نیاز دارم. نظم در اردو می تواند شامل موارد زیر باشد:

- نظم در پوشش
 - نظم در وسائل شخصی
 - نظم در محل استراحت
 - نظم در خواب
 - نظم در خوراک
 - نظم در وسائل کاری (نظم در نوشتن و یاد آوری تذکرات، نظم در وسایلی که باید همراه داشته باشم و...)
 - نظم در عبادات
- قبول مسئولیت در اردو نباید بر عبادات واجب ما اثر بگذارد مثلا سبب شود که نماز جماعت ما به تأخیر بیفتد. قبول مسئولیت سبب نشود که خود و خدا را فراموش کنیم مثلا فقط برای دیگران برنامه اجرا کنیم و خودمان غافل شویم و از برنامه بهره مند نشویم.
- یکی از مهم ترین جاهایی که باید در آن نظم اجرا شود برنامه های اردوست چرا که رعایت نکردن نظم سبب ضایع کردن حقوق دیگران در اردو می شود.

اولین دوره آموزش بین المللی اصول

حضور به موقع در برنامه های اردو.

رعایت وعده ای که به اعضای گروه می دهیم.

نظم بین شوخی و شاد بودن و جدیت در کار.

توجه: معنای نظم غیر از برنامه ریزی است، برنامه ریزی از نظر اجرا مقدم بر نظم

است اما در برنامه ریزی نیز باید نظم حاکم باشد.

تذکرات

- یک مسئول باید در اجرای مسئولیت خود اقتدار داشته باشد و با ایمان به مسئولیت خود کارها را انجام دهد.
- مسئول گروه هیچ وقت نباید اختلاف نظر خود با مسئولین اردو و دیگر مسئولین گروه ها را به افراد گروه سرایت دهد. باید از ایجاد اختلاف و بروز آن به شدت بپرهیزد و ساز مخالف زدن را یک افتخار برای خود و گروهش نداند.
- از گرایش به شخصی خاص از افراد گروه به دلیل موقعیت خانوادگی و یا ... به شدت بپرهیزیم و بدانیم که هم خدا ما را می بیند و هم در معرض دید دیگران هستیم.
- از بحث کردن و مخالفت کردن با دستورات مسئولین بالاتر در میان افراد گروه بپرهیزیم.
- با جرأت و شجاعت نقد هر کسی را فقط به خودش بگوییم.
- اگر در اردو حادثه ی ناگواری رخ داد سعی کنیم خون سردی خود را حفظ نماییم و با کمک دیگر مسئولین از سرایت دادن حادثه و ایجاد بحران بپرهیزیم.